

เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง

คำแนะนำที่ 2 / 2564

เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง

พิมพ์ครั้งที่ 2 : (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2543) พ.ศ. 2564

จำนวน 1,000 เล่ม

ออกแบบ/พิมพ์ที่ : กลุ่มโรงพิมพ์ สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี

จัดพิมพ์ : กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คำนำ

เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตร

ที่พึ่งพาตนเอง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระ

พระบรมชนกนาถิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

บรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังทรงย้ำถึงแนวทางแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียงประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเอง และสามารถพึ่งตนเองได้ โดยนำเรื่องทฤษฎีใหม่ ขั้นที่หนึ่ง : ฐานการผลิตความพอเพียงมาใช้ในไร่นาของตนเอง ซึ่งการผลิตการเกษตรสำหรับเกษตรกรในชนบทนั้น จะต้องทำการผลิตในลักษณะพึ่งพาอาศัยทรัพยากรในไร่นาและทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ เน้นการพึ่งพาและความหลากหลายของกิจกรรมในไร่นา กิจกรรมเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การใช้แรงงานในครอบครัว และการลดต้นทุนในการผลิต การเสริมรายได้ ตลอดจนการผสมผสานกิจกรรมในไร่นาให้เกิดประโยชน์

กรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐในการส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรทั่วประเทศให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงได้จัดทำเอกสารคำแนะนำ **"เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง"** เพื่อใช้เป็นคู่มือและแนวทางสำหรับเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ และสามารถพึ่งพาตนเองได้

สารบัญ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	3	ทฤษฎีใหม่	13
ปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต	5	หลักการของทฤษฎีใหม่ 3 ขั้นตอน	17
การประกอบอาชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียง	9	แนวทางการประยุกต์ทฤษฎีใหม่สำหรับเศรษฐกิจพอเพียง	26
เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินชีวิตทางสายกลางยึดหลักการพึ่งพาตนเอง	10	สรุปหลักการประยุกต์ทฤษฎีใหม่สำหรับเศรษฐกิจพอเพียง	28
แนวทางการปฏิบัติตนตามเศรษฐกิจพอเพียง	11	บรรณานุกรม	30

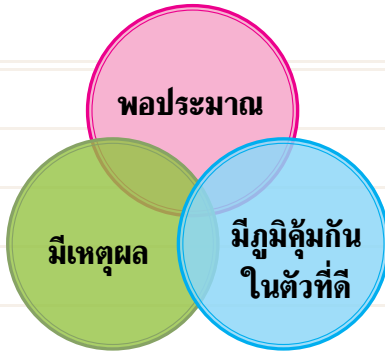
เศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 45 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ทางสายกลาง

ความรู้
(รอบรู้-รอบคอบ-ระมัดระวัง)

คุณธรรม
(ซื่อสัตย์สุจริต-ยัน-สติปัญญา-แบ่งปัน)

นำไปสู่

เศรษฐกิจ/สังคม/สิ่งแวดล้อม/วัฒนธรรม

สมดุล/พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับตั้งแต่ ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐในการพัฒนาและ บริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็น ที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการ เปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรู้ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจ ของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้าน วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

(ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานในโอกาสต่าง ๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตลอดจนประชาชนทั่วไป ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบ ฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทาน และทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต ตามที่ขอพระมหากรุณา ตามหนังสือ ที่ รล. 0003/18888 ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 สำนักพระราชเลขานุการ พระบรมมหาราชวัง กทม.)

สมัยก่อน เกษตรกรจะทำการผลิตเพื่อการบริโภค โดยอาศัยธรรมชาติตามสภาพแวดล้อมมีการปลูกพืชหลากหลายชนิดคละกัน ทั้งพืชผัก ไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชสมุนไพร พืชใช้สอย ในลักษณะของสวนผสมพืชเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์ทางนิเวศวิทยาซึ่งกันและกัน มีความต้องการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเจริญเติบโตแตกต่างกันไป เกี่ยวกับแสงแดด อุณหภูมิ ความชื้น ดิน เป็นต้น เช่น พืชทรงพุ่มขนาดเล็กต้องการแสงน้อย อยู่ใต้พืชที่ทรงพุ่มใหญ่ การทำลายของโรคแมลงที่เกิดขึ้นก็จะเป็นการควบคุมพืชบางชนิดให้มีปริมาณเหมาะสมในระบบนิเวศของพืช พืชที่ขึ้นปะปนหรือคละกันมีคุณสมบัติช่วยยับยั้งการระบาดของโรคแมลงพืชชนิดอื่นได้ ทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

ต่อมามีการพัฒนาเป็นเกษตรเพื่อบริโภคและจำหน่ายจนถึงปัจจุบัน เกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศมุ่งเพิ่มรายได้จึงทำการเกษตรเพื่อจำหน่าย ทำให้ต้องใช้ทรัพยากรจากภายนอกมากขึ้น ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น กอปรกับเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้ต้องหันกลับมาทำการเกษตร เพื่อบริโภคและจำหน่ายในลักษณะทางเศรษฐกิจพอเพียงอีกครั้ง

เศรษฐกิจพอเพียง อาจจะขยายความได้ว่าเป็นการดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทยให้อยู่อย่างพอประมาณตน เดินทางสายกลาง มีความพอดีและพอเพียงกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ สิ่งสำคัญต้องรู้จักการพึ่งพาตนเองโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

ปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต

ได้แก่ (ปัจจัย 4)

อาหาร

- : อาหารให้โปรตีน ได้แก่ ถั่วเหลือง ไข่ เป็ด ปลา
- : อาหารที่ให้พลังงาน ได้แก่ ข้าว เผือก อ้อยเคี้ยว มันเทศ
- : อาหารที่ให้วิตามินและเกลือแร่ ได้แก่ พืชผักผลไม้และพืชผัก เช่น คื่นช่าย แมงลัก กวางตุ้ง ผักหวาน ชะอม ตำลึง ฟักทอง ยอดแค กระถิน พริก กระเจี๊ยบ ผลไม้ เช่น มะม่วง มะนาว มะละกอ ฝรั่ง กล้วย

เครื่องนุ่งห่ม

- : ผลผลิตจากฝ้าย และไหม ใช้ถักทอผ้า

ที่อยู่อาศัย

- : บ้านที่อยู่อาศัย และโรงเรียนเลี้ยงสัตว์ อาจทำพื้นบ้านและฝาเรือนจากไม้ไผ่ มะพร้าว หมาก ตาล มุงหลังคา โดยใช้ใบไม้ ใบหญ้า เช่น ใบสัก ใบตาล ใบจาก หญ้าคา หญ้าแฝก

ยารักษาโรค

- : พืชสมุนไพรและเครื่องเทศ ได้แก่ ขิง ขมิ้น รางจืด ฟ้าทะลายโจร กะเพรา ตะไคร้ กระชาย โหระพา มะกรูด กระเทียม มะแว้งเครือ ชุมเห็ดเทศ สะเดา ไพล ขี้เหล็ก ชะพลู

สำหรับการดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับด้วยกัน

1. เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลทั่วไป
2. เศรษฐกิจพอเพียงระดับเกษตรกร

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล เป็นความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างพอประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลตามกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพในการประกอบอาชีพ เดินทางสายกลาง ทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเอง และสามารถพึ่งพาตนเองได้

เศรษฐกิจพอเพียงระดับเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจเพื่อการเกษตรที่เน้นการพึ่งพาตนเอง เกษตรกรจะใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการที่ดิน โดยเฉพาะแหล่งน้ำ และกิจกรรมการเกษตรได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการของเกษตรกรเองด้วยการนำเรื่องทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง : ฐานการผลิต ความพอเพียงมาใช้ในไร่นาของตนเอง โดยเริ่มจากการผลิต จะต้องทำในลักษณะพึ่งพาอาศัยทรัพยากรในไร่นาและทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ให้มีความหลากหลายของกิจกรรมการเกษตรในไร่นา มีกิจกรรมเกื้อกูลกัน กิจกรรมเสริมรายได้ ใช้แรงงานในครอบครัวทำงานอย่างเต็มที่ลดต้นทุนในการผลิต ตลอดจนการผสมผสานกิจกรรมการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และประมง ในไร่นาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ความหลากหลายของกิจกรรมการเกษตรในไร่ชา

ได้แก่ การทำกิจกรรมหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน เช่น

ข้าว	: พืชอาหารหลักของคนไทย สำหรับบริโภคในครอบครัว
สระน้ำ	: แหล่งน้ำในไร่นาและเลี้ยงสัตว์น้ำ
พืชผัก	: ใช้บริโภคในครัวเรือน ช่วยลดรายจ่ายประจำวัน
พืชสมุนไพร	: เป็นอาหารและยาพื้นบ้าน
ไม้ยืนต้นและไม้ใช้สอย	: ใช้เป็นไม้ฟืน ทำโรงเรือนและเครื่องจักสาน
เลี้ยงสัตว์	: แหล่งอาหารโปรตีนและเสริมรายได้
ไม้ดอกไม้ประดับ	: เพื่อความสวยงาม พักผ่อนจิตใจและเสริมรายได้
ปุ๋ยหมัก	: บำรุงดิน รักษาสมดุลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

การเลี้ยงปลาในนาข้าว

- ผลผลิตจากข้าวเป็นอาหารปลา
- ปลากินแมลงศัตรูข้าว
- มูลปลาเป็นปุ๋ยต้นข้าว

ปลูกผักกับการเลี้ยงไก่

- ไก่กินเศษพืชผัก
- มูลไก่เป็นปุ๋ยสำหรับพืชผัก

การใช้ทรัพยากรในไร่นา

- มูลสัตว์เป็นปุ๋ยคอก
- เศษหญ้าใบไม้ทำปุ๋ยหมัก
- เศษพืชผักเป็นอาหารปลา
- ฟางข้าว ใช้เพาะเห็ด ทำปุ๋ยหมัก คลุมดิน อาหารสัตว์

ใช้แรงงานในครอบครัวทำกิจกรรม อดง่าย รวดเร็ว และเสริมรายได้

- แปรรูปและถนอมอาหาร เช่น พริกแห้ง มะนาวดอง กัวยัดตาก ไข่เค็ม กระเทียมดอง ผักดอง น้ำพริกเครื่องแกง
- จักสานหัตถกรรม สิ่งประดิษฐ์ เครื่องใช้ เช่น ดอกไม้บายาง เครื่องใช้ และเครื่องจักสานจากผักตบชวา ไม้ไผ่ กัวยัด

การประกอบอาชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียง

สามารถทำได้ ดังนี้

1. ทำไร่นาสวนผสมและเกษตรผสมผสาน เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นเศรษฐกิจพอเพียง
2. ปลูกผักสวนครัวลดรายจ่ายด้านอาหารในครอบครัว
3. ใช้ปุ๋ยคอก และทำปุ๋ยหมักใช้ร่วมกับปุ๋ยเคมีเพื่อลดรายจ่ายและช่วย

ปรับปรุงบำรุงดิน

4. เพาะเห็ดฟางจากฟางข้าวและเศษวัสดุเหลือใช้ในไร่นา
5. ปลูกไม้ผลสวนหลังบ้านและไม่ใช้สอย
6. ปลูกพืชสมุนไพรช่วยส่งเสริมสุขภาพอนามัย
7. เลี้ยงปลาในร่องสวน ในนาข้าวและสระน้ำ เพื่อเป็นอาหารโปรตีน และ

รายได้เสริม

8. เลี้ยงไก่พื้นเมืองและไก่ไข่ประมาณ 10 - 15 ตัว เพื่อเป็นอาหารต่อครอบครัว โดยใช้ข้าวเปลือก รำ ปลายข้าวจากการทำนา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จากการปลูกพืชไร่ เศษพืชผักจากการปลูกพืชผัก

9. การทำก๊าซชีวภาพจากมูลสุกร หรือโค เพื่อใช้เป็นพลังงานในครัวเรือน

10. ทำสารสกัดชีวภาพ จากเศษพืชผักผลไม้ และพืชสมุนไพร ใช้ในไร่นา

การดำเนินชีวิตในลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการประกอบอาชีพตามทรัพยากรที่มีอยู่โดยอาศัยความรู้ ความสามารถ เพื่อให้เกิดความพอเพียงในลักษณะพออยู่พอกิน ก่อให้เกิดความสุขความสบายภายในครอบครัว หากเหลือจากการดำรงชีพสามารถนำไปขายเพื่อเป็นรายได้และเก็บออมเป็นเงินทุนสำรองต่อไป

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินชีวิต ทางสายกลางยึดหลักการพึ่งพาตนเอง

ดังนี้

1. ด้านจิตใจ

- ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง
- มีจิตใจสำนึกที่ดี
- สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม
- มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม
- คำนึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

2. ด้านสังคมและชุมชน

- ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
- สร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- การจัดการอย่างชาญฉลาด
- รู้คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ตั้งอยู่บนพื้นฐานการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

4. ด้านเทคโนโลยี

- ใช้เทคโนโลยีที่บ้านและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม
- ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง

5. ด้านเศรษฐกิจ

- เพิ่มรายได้
- ลดรายจ่าย
- การออม : สะสมเป็นเงินทุน

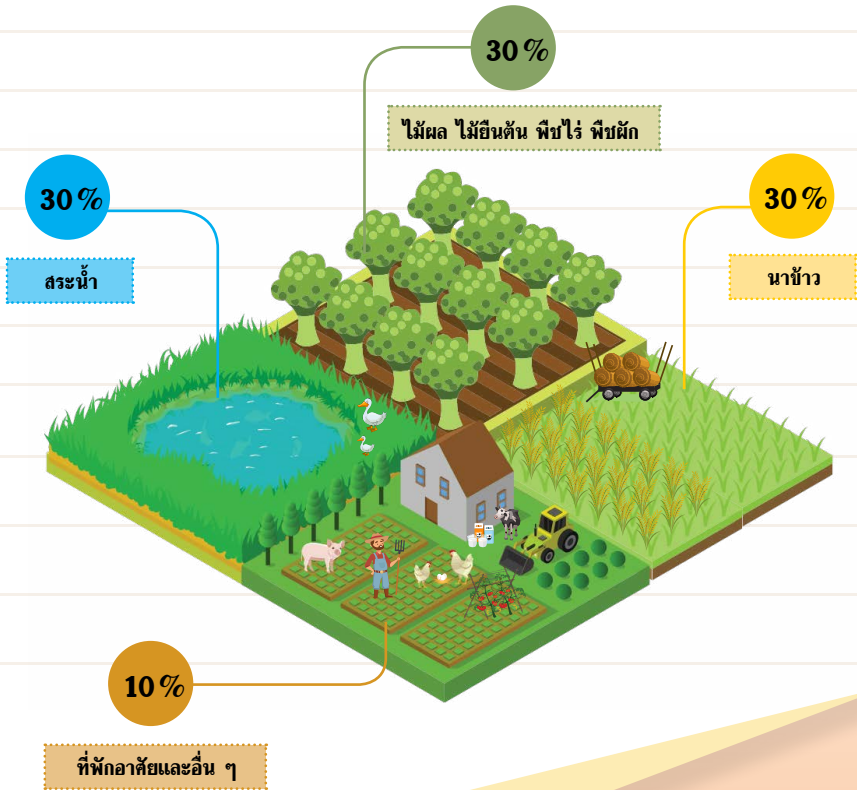
แนวทางการปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียง

- ยึดหลัก 3 พอ คือ **พออยู่ พอกิน พอใช้**
- ประหยัดโดยตัดทอนรายจ่าย จากความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพ
“ความเป็นอยู่ไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง”
- ประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องและสุจริต “...ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบ และการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นสำคัญ..”
- ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันในการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง
- มุ่งเน้นหาข้าวหาปลา ก่อนมุ่งเน้นหาเงินทอง
- ทำมาหากินก่อนทำมาค้าขาย
- ภูมิปัญญาพื้นบ้านและที่ดินทำกินคือทุนทางสังคม
- ตั้งสติที่มั่นคง ร่างกายที่แข็งแรง ปัญญาที่เฉียบแหลม นำความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

เกษตรทฤษฎีใหม่

30: 30: 30: 10

สัดส่วนการใช้พื้นที่ทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่

"ทฤษฎีใหม่"

“...หลักมีว่าแบ่งที่ดินเป็นสามส่วน ส่วนที่หนึ่งเป็นที่สำหรับปลูกข้าว อีกส่วนหนึ่งสำหรับปลูกพืชไร่พืชสวนและก็มีที่สำหรับขุดสระน้ำดำเนินการไปแล้ว ทำอย่างธรรมดาอย่างชาวบ้าน ในที่สุดก็ได้ข้าวได้ผักขาย...”

พระราชดำรัส เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2537 ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อปวงชนชาวไทย ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน ด้วยทรงมีพระราชหฤทัยมุ่งมั่นในการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศ ฝนตกไม่สม่ำเสมอ ฝนทิ้งช่วง น้ำไหลป่า เมื่อฝนตกหนัก อันเกิดจากสภาพป่าถูกทำลาย และเกิดภาวะแห้งแล้งทั่วไป พระองค์ทรงมีพระราชดำริที่จะแก้ไขปัญหาภัยแล้งและยกระดับการพัฒนาความเป็นอยู่ของราษฎรในภาคเกษตรกรรมให้เกิดความ **"พออยู่พอกิน"** พระองค์ทรงมีพระราชวินิจฉัย ค้นคว้า สืบสวนรวบรวมข้อมูล และทดสอบเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ ที่ดิน พันธุ์พืชสำหรับการบริโภคและอุปโภค เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในพื้นที่ของตนเองโดยตั้งเป็น **"ทฤษฎีใหม่"** ซึ่งผ่านการสรุปผลจากการทดลองของมูลนิธิชัยพัฒนาในพระองค์ที่วัดมงคลชัยพัฒนา ตำบลห้วยบง และตำบลเขาดินพัฒนา อำเภอเมือง (ปัจจุบันคืออำเภอเฉลิมพระเกียรติ) จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาการเกษตรแบบพึ่งพาตนเอง โดยการผสมผสานกิจกรรมพืช สัตว์ และประมงให้มีความหลากหลาย นานาพันธุ์ เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยทำการเกษตรในลักษณะเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิด **"พออยู่พอกิน"** ในระยะแรก ๆ

จากแนวพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ซึ่งพระราชทานไว้แก่พสกนิกรชาวไทยเกี่ยวกับ ทฤษฎีใหม่เพื่อการเกษตร โดยการแบ่งพื้นที่ทำการเกษตรออกเป็น 4 ส่วน คือ สระน้ำ พื้นที่ทำนา พื้นที่ทำไร่ ทำสวน และพื้นที่ที่อยู่อาศัย ในอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 และสามารถนำไปประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เศรษฐกิจ และสังคมเกษตรกร โดยพิจารณาถึงความหลากหลายของกิจกรรมการเกษตรมีระบบและสัดส่วนที่เหมาะสมในแต่ละสภาพพื้นที่ ดังนี้

1. กิจกรรมด้านแหล่งน้ำ

น้ำมีความสำคัญ ในระบบการผลิตของเกษตรกร เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ ยังคงอาศัยน้ำฝนและบางพื้นที่ถึงแม้ว่าเป็นที่ราบและลุ่ม สามารถเก็บกักน้ำได้เพียงไม่กี่เดือน ในฤดูแล้งน้ำจึงมีความสำคัญยิ่งยวดต่อระบบการผลิตการเกษตร ในทุกพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ ขนาดกลางหรือขนาดเล็ก ดังนั้น สระน้ำเพื่อการเกษตร ตามทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จึงเป็นแนวพระราชดำริที่เหมาะสมที่สุดในสังคมเกษตรกรไทย อย่างไรก็ตามสระน้ำในที่นี้ยังหมายถึงแหล่งน้ำที่ใช้เพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภค ในครอบครัวเกษตรกร นอกจากนี้แหล่งน้ำยังสามารถเลี้ยงปลาและสัตว์น้ำอื่น ๆ เพื่อการบริโภคและจำหน่าย ตลอดจนนำน้ำจากแหล่งดังกล่าวมาใช้ในการเพาะปลูกพืชผลในเรือกสวนไร่นา และกิจกรรมการผลิตอื่น ๆ เช่น การเพาะเห็ด การเลี้ยงสัตว์และพืชผักสวนครัว ไม้ดอกไม้ประดับ เป็นต้น ในสภาพพื้นที่ที่มีคูคลองธรรมชาติหรือแหล่งน้ำจากร่องน้ำในสวนไม้ผลและพืชผัก เกษตรกรสามารถนำน้ำมาใช้ในระบบการผลิตในไร่นาได้ อนึ่ง ในฤดูแล้งน้ำในบริเวณสระน้ำ ร่องสวนและคูคลองธรรมชาติ อาจจะแห้งหรือมีน้ำไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ และใช้บริโภค และอุปโภคในครอบครัว เกษตรกรควรมีการเติมน้ำจากแหล่งน้ำขนาดใหญ่ เหมือนฝายทดน้ำ ห้วย คลอง บึง ตามธรรมชาติ เป็นต้น

2. กิจกรรมด้านอาหาร

ซึ่งเป็นกิจกรรมการเกษตรที่มนุษย์ใช้บริโภคในครอบครัว ตลอดจนเป็นอาหารสัตว์เพื่อให้สัตว์เจริญเติบโต สามารถนำมาเป็นอาหารของมนุษย์ได้ เช่น ข้าว พืชไร่ (ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง ทานตะวัน งา ละหุ่ง) พืชผักสวนครัว

(แตงกวา ถั่วฝักยาว พริกชี้ฟ้า) พืชสมุนไพโร (กะเพรา โหระพา สะระแหน่) ไม้ผล ไม้ยืนต้นบางชนิด (มะพร้าว กล้วย มะละกอ ไม้เตง) สัตว์น้ำ (กบ ปู ปลา กุ้ง หอย) การเลี้ยงสัตว์ปีก (เป็ด ไก่ นก) และสัตว์ใหญ่ (สุกร โค กระบือ) เป็นต้น

3. กิจกรรมที่ทำได้ (ด้านเศรษฐกิจ)

โดยพยายามเน้นด้านการเพิ่มรายได้เป็นหลักและก่อให้เกิดรายได้ต่อเนื่อง รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน และรายปี

- **รายได้รายวัน** ได้แก่ กิจกรรมพืชผัก (ผักบุ้ง ผักกระเฉด ตะไคร้ ชিং ข่า กะเพรา เป็นต้น) กิจกรรมด้านสัตว์ สัตว์ปีก ให้ผลผลิต ไข่ (ไก่ เป็ด นกกระทา) และการเลี้ยงโคนม

- **รายได้รายสัปดาห์** ได้แก่ ไม้ดอกไม้ประดับ พืชผักบางชนิด เช่น ชะอม กระถินและผักกินใบ

- **รายได้รายเดือน** หรือตามฤดูกาลผลิต 2 - 4 เดือน ได้แก่ การทำนํ้า การทำพืชไร่ การปลูกพืชผัก การเลี้ยงสัตว์ (การเลี้ยงสัตว์ปีก เพื่อผลิตเนื้อ การเลี้ยงสุกร แม่พันธุ์ผลิตลูก การเลี้ยงโคนม และสุกรขุนและการเลี้ยงสัตว์น้ำ (ปลา กบ เป็นต้น)

- **รายได้รายปี** ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมไม้ผลไม้ยืนต้น พืชไร่ อายูยาว เช่น มันสำปะหลัง สับปะรด อ้อย การเลี้ยงสัตว์ใหญ่ เช่น โคเนื้อ โคขุน สุกร เป็นต้น

นอกจากนี้แล้วในระยะยาวสามารถสร้างความสมดุลทางธรรมชาติ ทำให้เกิดระบบนิเวศเกษตรชุมชนที่ดีขึ้น เนื่องจากระบบการผลิตที่มีไม้ผลและ ไม้ยืนต้น ตลอดจนมีพืชแซมและพืชคลุมดินจะช่วยสร้างสภาพระบบนิเวศเกษตร ด้านบรรยากาศและป้องกันการสูญเสียความอุดมสมบูรณ์ของดิน ซึ่งในระบบการผลิต ดังกล่าวจะมีความหลากหลายของพืชยืนต้นและพืชล้มลุก

4. กิจกรรมพื้นที่บริเวณบ้าน

ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ มีทั้งการปลูกพืชผักสวนครัว พืชสมุนไพโร ไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ผลไม้ยืนต้น ไม้ใช้สอย ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์และการเพาะเห็ด กิจกรรมต่าง ๆ ภายในบริเวณบ้านจะช่วยประหยัดรายจ่ายและเหลือขายเป็นรายได้ เสริมสร้างการใช้ที่ดินและแรงงานครอบครัวให้เกิดประโยชน์ และมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ดีขึ้น

การนำทฤษฎีใหม่มาใช้ในไร่นาทำให้เกษตรกร

"มีน้ำมีท่า มีกินมีใช้ และครอบครัวอยู่สุขสบาย"

คำว่า "มีน้ำมีท่า"

มีแหล่งน้ำในไร่นา เช่น น้ำในร่องสวนไม้ผล และพืชผัก บ่อเลี้ยงปลา บ่อบาดาล สระน้ำ เพื่อมีไว้ใช้ในการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ในฤดูแล้ง

คำว่า "มีกิน"

มีกิจกรรมพืชอาหารโดยเฉพาะ การทำนาสามารถมีข้าวไว้บริโภคตลอดทั้งปีในครอบครัว หากเหลือจึงจำหน่าย ทั้งนี้ยังสามารถปลูกพืชที่เป็นอาหารแทรกในกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ โดยการปลูกพืชหมุนเวียน การปลูกพืชแซมในสวนไม้ผลในพื้นที่ในไร่นา เช่น พืชตระกูลถั่ว ถั่วเหลือง ถั่วเขียว งา ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ตลอดจนพืชผัก และการเลี้ยงสัตว์บก สัตว์น้ำ

คำว่า "มีใช้"

มีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจเพิ่มรายได้ และลดต้นทุนการผลิต โดยการส่งเสริมการปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น การปลูกพืชแซมในสวนไม้ผล และไม้ยืนต้น ได้แก่ กิจกรรมพืชไร่ พืชผัก และไม้ดอกไม้ประดับ นอกจากนี้แล้วยังสามารถปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้นเป็นไม้ใช้สอย และใช้ประโยชน์อย่างอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น เป็นแนวรั้วและขอบเขตเป็นพืชบังลม เป็นพืชที่สร้างความชุ่มชื้นให้กับระบบการผลิตการเกษตรทำให้ระบบนิเวศเกษตรดีขึ้น

คำว่า "ครอบครัวอยู่สุขสบาย"

เกษตรกรมีบ้านเรือน โดยอยู่อาศัยในพื้นที่ทำการเกษตรทำให้สามารถดูแลเรียกสวนไร่นาและกิจกรรมการเกษตรได้เต็มที่ นอกจากนี้ยังสามารถทำกิจกรรมการเกษตรรอบ ๆ บริเวณที่อยู่อาศัยเพื่อใช้ในการบริโภคและใช้สอยอื่น ๆ เช่น ปลูกไม้ผลสวนหลังบ้าน พืชผักสวนครัว ไม้ดอกไม้ประดับ พืชสมุนไพร และใช้วัสดุที่มีอยู่ในไร่นาและท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ เช่น การเพาะเห็ด การทำปุ๋ยหมัก และการเลี้ยงสัตว์ทำให้ลดรายจ่ายด้านอาหารและยา นอกจากนี้ยังมีรายได้เสริมจากการขายผลผลิตที่เหลือจากการบริโภค

หลักการของทฤษฎีใหม่ 3 ขั้นตอน

ทฤษฎีใหม่ 3 ขั้นตอน

1

ขั้นที่ 1 พออยู่พอกิน
จัดการพื้นที่การเกษตรออกเป็น 4 ส่วน
30 : 30 : 30 : 10

ขั้นที่ 2 รวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือสหกรณ์
เกษตรกรรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
สร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร

2

3

ขั้นที่ 3 ประสานประโยชน์ร่วมกัน
ร่วมกับคนภายนอกค้าขาย
และสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจ

ทฤษฎีใหม่ : ขั้นที่หนึ่ง (พออยู่พอกิน)

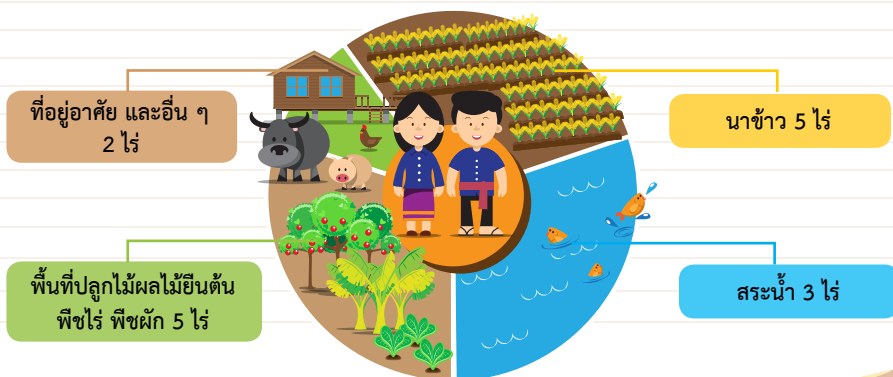
ฐานการผลิตความพอเพียง เน้นถึงการผลิตที่พึ่งพาตนเอง สร้างความเข้มแข็งของตนเองให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ในพื้นที่ของตนเอง กล่าวคือ "พออยู่พอกิน" ไม่อดอยาก ซึ่งในขั้นตอนนี้เป็นเรื่องของการจัดการพื้นที่การเกษตรออกเป็น 4 ส่วน สัดส่วนการใช้พื้นที่ทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ เพื่อให้ตัวเลขง่ายต่อการจดจำ ในพื้นที่ 15 ไร่ ดังนี้ 30 : 30 : 30 : 10 (พื้นที่ทำนา สระน้ำ พื้นที่ปลูกพืชแบบผสมผสาน และที่อยู่อาศัย)

- 1) นาข้าว 5 ไร่ (ประมาณ 30% ของพื้นที่)
- 2) สระน้ำ 3 ไร่ ลึก 4 เมตร (ประมาณ 30% ของพื้นที่)
- 3) พื้นที่ปลูกไม้ผลไม่ยืนต้น พืชไร่ พืชผัก 5 ไร่ (ประมาณ 30% ของพื้นที่)
- 4) ที่อยู่อาศัย และอื่น ๆ 2 ไร่ (ประมาณ 10% ของพื้นที่)

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่ง

พออยู่พอกิน

จัดการพื้นที่การเกษตรออกเป็น 4 ส่วน 30 : 30 : 30 : 10

สัดส่วนการใช้พื้นที่ทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ 15 ไร่

30 : 30 : 30 : 10

ข้าว พื้นที่ส่วนหนึ่ง คือ พื้นที่ทำนา ในการปลูกข้าวเพื่อการบริโภค ข้าวเป็นพืชที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจระดับประเทศและระดับครอบครัว ในระดับประเทศถือได้ว่าสามารถนำเงินตราสู่ประเทศอย่างมากมายในแต่ละปี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ข้าวเป็นวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทยในแง่ของงานประเพณีต่าง ๆ และข้าวเป็นพืชที่ปลูกไว้สำหรับคนไทยทั้งประเทศเพื่อการบริโภค ในระดับครอบครัวปลูกไว้บริโภคและหากผลผลิตเหลือจึงจำหน่ายเป็นรายได้ ข้าวยังแสดงถึงฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรและทรัพย์สินในแต่ละครอบครัว ข้าวเป็นสินค้าที่เกษตรกรสามารถเก็บไว้ได้นานขึ้นอยู่กับความต้องการว่าต้องการบริโภคเมื่อไร ต้องการเปลี่ยนจากผลผลิต (ข้าวเปลือก) เป็นเงินตราไว้สำหรับใช้จ่าย ในครัวเรือนเมื่อไรก็ได้ ซึ่งจะต่างกับสินค้าเกษตรอื่น ๆ โดยทั่วไป คนไทยบริโภคข้าว เฉลี่ยคนละ 200 กิโลกรัมข้าวเปลือกต่อปี เกษตรกรมีครอบครัวละ 3 - 4 คน ดังนั้นควรปลูกข้าว 5 ไร่ ผลผลิตประมาณ 30 ถัง ซึ่งเพียงพอต่อการบริโภคตลอดปี

สระน้ำ พื้นที่ส่วนที่สอง คือ สระน้ำในไร่นา มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการเกษตรกรรมเป็นหลัก ดังนั้นหากเกษตรกรมีสระน้ำก็เปรียบเสมือนมีตุ่ม เก็บกักน้ำ ในฤดูฝน ช่วยป้องกันน้ำไหลหลากท่วมไร่นาของเกษตรกร ตลอดจนช่วยมิให้น้ำไหลหลากลงสู่แม่น้ำลำคลอง สามารถนำน้ำจากสระน้ำมาใช้ในฤดูฝน กรณีเกิดขาดแคลนน้ำหรือฝนทิ้งช่วง สำหรับฤดูแล้ง หากมีน้ำในสระเหลือสามารถนำมาใช้ในการเพาะปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ การที่เกษตรกรมีสระน้ำในไร่นายังแสดงถึงการมีหลักประกันความเสี่ยงในการผลิตทางการเกษตร ถ้าเกิดการขาดแคลนน้ำขึ้นในการเพาะปลูก นอกจากนี้ สระน้ำยังเป็นทรัพยากรในการสนับสนุนการเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ในไร่นาให้ความชุ่มชื้น และสร้างระบบนิเวศเกษตรที่เหมาะสมในบริเวณพื้นที่ขอบสระน้ำ การคำนวณว่าต้องมีน้ำ 1,000 ลูกบาศก์เมตรต่อการเพาะปลูก 1 ไร่ โดยประมาณ และบนสระน้ำอาจสร้างเล้าไก่ เล้าหมูไว้ด้วย เพราะฉะนั้นพื้นที่ 10 ไร่ ต้องใช้น้ำอย่างน้อย 10,000 ลูกบาศก์เมตร

ปลูกพืชแบบผสมผสาน พื้นที่ส่วนที่สาม ไร่เพาะปลูกพืชแบบผสมผสาน

ทั้งไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชไร่ พืชผัก พืชสมุนไพร และไม้ดอกไม้ประดับ เป็นแหล่งอาหาร ไม่ใช่สอยและเพิ่มรายได้ การปลูกพืชหลาย ๆ ชนิด จะช่วยรักษาความสมดุลทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนช่วยกระจายความเสี่ยงจากความแปรปรวนของระบบตลาด และภัยทางธรรมชาติ การปลูกพืชผสมผสานยังสามารถช่วยเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตภายนอกไร่เนา และตัดวงจรศัตรูพืชบางชนิดได้อีกด้วย

ตัวอย่างของพืชที่ควรปลูก ได้แก่

พืชสวน (ไม้ผล)	: เช่น มะม่วง มะพร้าว มะขาม ขนุน ละมุด ส้ม มะม่วงกล้วย น้อยหน่า มะละกอ และกระท้อน เป็นต้น
พืชสวน (ผักไม้ยืนต้น)	: เช่น แคบ้าน มะรุม สะเดา เหลียง เนียง ชะเอม ผักหวาน ขจร ขี้เหล็ก และกระถิน เป็นต้น
พืชสวน (พืชผัก)	: พริก กะเพรา โหระพา ตะไคร้ ชিং ข่า แมงลัก สะระแหน่ มันทศ เผือก ถั่วฝักยาว ถั่วพู และมะเขือ เป็นต้น
พืชสวน (ไม้ดอกไม้)	: เช่น มะลิ ดาวเรือง บานไม่รู้โรย กุหลาบ รัก และช่อนกลิน เป็นต้น
เห็ด	: เช่น เห็ดนางฟ้า เห็ดฟาง เห็ดเป๋าฮื้อ เป็นต้น
สมุนไพร และเครื่องเทศ	: เช่น หมากรุก พริกไทย บุก บัวบก มะเกลือ ชุมเห็ด หญ้าแฝก กะเพรา โหระพา สะระแหน่ แมงลัก และตะไคร้ เป็นต้น
ไม้ยืนต้น (ใช้สอยและเชื้อเพลิง)	: เช่น ไม้ มะพร้าว ตาล มะขามเทศ สะแก ทองหลาง จามจุรี กระถิน ยูคาลิปตัส สะเดา ขี้เหล็ก ประดู่ ชิงชัน และยางนา เป็นต้น
พืชไร่	: เช่น ข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วลิสง อ้อย มันสำปะหลัง ละหุ่ง เป็นต้น พืชไร่บางชนิดอาจเก็บเกี่ยวเมื่อผลผลิตยังสดอยู่จำหน่ายได้
พืชบำรุงดิน และพืชคลุมดิน	: เช่น ทองหลาง ขี้เหล็ก กระถิน ถั่วเขียว ถั่วแดง ถั่วพราง ถั่วมะเอะ ถั่วลิสง ถั่วเหลือง ถั่วพุ่ม โสน ถั่วฮามาต้า เป็นพืชที่ควรปลูกแซมไม้ผลไม้ยืนต้นขณะที่ต้นยังเล็กอยู่ ปลูกหมุนเวียนกับข้าวหรือปลูกตามหัวไร่ปลายนา พืชเหล่านี้บางชนิด ใช้กินใบและดอกได้ด้วย

ที่อยู่อาศัย พื้นที่สวนที่สี่ เป็นที่อยู่อาศัยหรือบ้าน ไร่ดูแลเรียกสวนไร่เนา และบริเวณบ้าน ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น มีไม้ผลหลังบ้านไว้บริโภค ปลูกผักสวนครัว พืชสมุนไพร นำเศษวัสดุเหลือใช้มาทำปุ๋ยหมัก เพาะเห็ดตราง การเลี้ยงสัตว์ เพื่อสร้างคุณค่าอาหารและโภชนาการ ตลอดจนเสริมรายได้ นอกจากนี้มูลสัตว์ยังเป็นปุ๋ยคอกสำหรับพืชในลักษณะเกษตรผสมผสาน มีการหมุนเวียนทรัพยากรในไร่เนาให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้น การจัดการพื้นที่สวนที่สี่ ให้มีที่อยู่อาศัยนั้นยังหมายถึง การสร้างจิตสำนึกและนิสัยให้มีความผูกพันกับอาชีพการเกษตรของตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้โดยไม่มีจิตฟุ้งเพื่อ หลงไหลในวัตถุนิยม ดังเช่นสังคมเมือง สามารถใช้ประโยชน์จากบริเวณบ้าน และที่อยู่อาศัย มีเวลามากพอในการทำการเกษตรดูแลเรียกสวนไร่เนาของตนเอง มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐานอย่างพอเพียง ได้อาหารจากพืช สัตว์และประมง มียารักษาโรคจากพืชธรรมชาติและพืชสมุนไพร มีผลไม้ไว้บริโภค และมีใช้สอยในครอบครัว

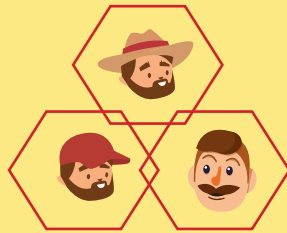
สรุป ความสัมพันธ์ของทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่หนึ่ง คือ เน้นการผลิตที่พึ่งพาตนเอง โดยทำกิจกรรมหลากหลาย เช่น ข้าว ไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชไร่ พืชผัก มีแหล่งน้ำในไร่เนา มีที่อยู่อาศัย มีผลผลิตและอาหารเพื่อการบริโภค มีการใช้แรงงานในครอบครัว สม่่าเสมอและมีงานทำในพื้นที่ตลอดปี มีรายได้จากกิจกรรมการเกษตรอย่างต่อเนื่อง ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกโดยมีการหมุนเวียนการใช้ทรัพยากรในไร่เนาอย่างเต็มที่ เพื่อลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ และความแปรปรวนของราคาผลผลิตลดรายจ่ายในครอบครัว ลดการใช้สารเคมี ทำให้คุณภาพของดินและระบบนิเวศเกษตรของไร่เนา และชุมชนดีขึ้น สมาชิกมีเวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น ครอบครัวมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นครอบครัวที่เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สอง

รวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือสหกรณ์

เกษตรกรรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
สร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร

ทฤษฎีใหม่ : ขั้นที่สอง (รวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือสหกรณ์)

เกษตรกรรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยสร้างความพอเพียงในขั้นที่หนึ่ง ทำให้เกิดความเข้มแข็งในแต่ละคนแต่ละครอบครัว จึงเกิดกลุ่มกิจกรรมที่เข้มแข็งและเกิดพลัง ในขั้นที่สอง การรวมกลุ่มจึงร่วมกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มิใช่มาขอความช่วยเหลือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงแต่ฝ่ายเดียว การรวมกลุ่มให้เกิดพลังในการดำรงชีพและดำเนินกิจกรรมการเกษตร โดยการร่วมแรงร่วมมือในการผลิต การตลาด ร่วมคิดร่วมวางแผนและระดมทรัพยากรในการผลิต จัดระบบการผลิต ศึกษาระบบการตลาด การค้าขาย การจำหน่ายผลผลิตร่วมกัน สร้างสวัสดิการความเป็นอยู่ ด้านการศึกษาและอนามัยร่วมกันในชุมชนและกลุ่มเป็นอันดับแรก ทำให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน กลุ่มมีความเข้มแข็งช่วยเหลือตนเองได้ เกิดความสามัคคีปรองดองกัน สามารถร่วมดำเนินธุรกิจด้วยกันโดยการร่วมกันซื้อร่วมกันขาย ซึ่งจะช่วยในการลดค่าขนส่ง ทำให้เกิดการเรียนรู้แหล่งผลิต ซื้อขายปัจจัยการผลิต และผลผลิต นอกจากนี้แล้วการรวมกลุ่มและรูปแบบสหกรณ์ทำให้มีผลผลิตในปริมาณที่มากพอสามารถเพิ่มอำนาจในการต่อรองราคาในการจำหน่ายพืชผลทางการเกษตร

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สาม

ประสานประโยชน์ร่วมกัน

ร่วมกับคนภายนอกค้าขาย
และสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจ

ทฤษฎีใหม่ : ขั้นที่สาม (ประสานประโยชน์ร่วมกัน)

ในขั้นตอนที่สองเมื่อองค์กรหรือกลุ่มหรือสหกรณ์เกิดความเข้มแข็งสามารถช่วยเหลือตนเองได้แล้วจึงร่วมกับคนภายนอกค้าขาย ร่วมประสานประโยชน์ร่วมกัน โดยร่วมมือกับแหล่งเงินทุน (ธนาคาร) และกับแหล่งพลังงาน **ในขั้นตอนที่สาม** โดยยึดหลักการการผลิตเต็ม ระบบและรูปแบบการรวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และประสานผลประโยชน์ร่วมกัน การจัดตั้งและบริหารโรงสี ร้านค้าสหกรณ์ ในลักษณะบริษัทร่วมทุน ช่วยกันลงทุนในรูปแบบทรัพยากรการผลิต ทรัพยากรมนุษย์ (ตัวบุคคลช่วยกันทำงาน) เงินทุน และอุปกรณ์การผลิตการก่อสร้าง เป็นต้น ในการร่วมมือร่วมใจกับบุคคลภายนอก ในการดำเนินธุรกิจเพื่อให้เกิดหน่วยเศรษฐกิจชุมชน และเศรษฐกิจท้องถิ่น จะตั้งอยู่บนพื้นฐานผลประโยชน์ร่วมกัน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ตามความถนัด เช่น หน่วยการผลิต หน่วยขนส่ง หน่วยการจัดการ หน่วยติดต่อหาตลาด หน่วยการจำหน่าย หน่วยการลงทุน เป็นต้น แต่ทุกหน่วยจะต้องทำงานเหมือนบริษัทเดียวกัน ทำงานเป็นทีมประสานร่วมกันทำให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยี ด้านการบริหารจัดการ การดำเนินธุรกิจ เกิดขบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้ทราบความต้องการทั้งชนิด ปริมาณ คุณภาพ และราคาสินค้า นิสัยการบริโภค และอุปโภคของลูกค้า สิ่งสำคัญจะต้องมีกลไก กฎระเบียบข้อบังคับร่วมกัน การจัดสรรปันส่วนผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นต้องยุติธรรมและมีคุณธรรม

แนวทางการประยุกต์ทฤษฎีใหม่ สำหรับเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความรู้และความเข้าใจ

- 1.1 ทฤษฎีใหม่ไม่ใช่วิธีการหรือเทคนิคเดียวเท่านั้นในการที่จะแก้ไขปัญหาของเกษตรกรได้ทุกกรณีทุกพื้นที่
- 1.2 ทฤษฎีใหม่เป็นทางเลือกทางหนึ่งที่มีหวังแก้ไขปัญหามาให้สามารถอยู่ได้ในระดับพอเพียง (พออยู่ พอกิน)
- 1.3 ทฤษฎีใหม่เป็นการจัดการหรือวิธีการจัดการทรัพยากร หรือการจัดการพื้นที่เกี่ยวกับดินและน้ำ การปลูกพืชและพันธุ์ไม้ให้สามารถดำรงชีพและประกอบอาชีพการเกษตรอย่างเหมาะสม อยู่ได้ในพื้นที่ของตนเองอย่างพออยู่พอกินในเบื้องต้น
- 1.4 ทฤษฎีใหม่ในขั้นที่หนึ่งเป็นระบบการทำฟาร์มที่มีระบบย่อยอยู่ในระบบใหญ่ ได้แก่ ระบบการทำนา ระบบการปลูกพืช(ผสมผสาน) ระบบการจัดการน้ำ และระบบครัวเรือนเกษตรกร
- 1.5 ทฤษฎีใหม่ในขั้นที่หนึ่ง เป็นการจัดการพื้นที่ในสัดส่วน 30 : 30 : 30 : 10 ตามทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติมิใช่สูตรตายตัว สามารถปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่
- 1.6 ทฤษฎีใหม่มุ่งพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะการบริหารจัดการ และการใช้น้ำให้มีประสิทธิภาพ
- 1.7 ทฤษฎีใหม่สร้างความเข้มแข็งจากการพึ่งพาตนเอง
- 1.8 ทฤษฎีใหม่ต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียร ความอดทน การประหยัด
- 1.9 ทฤษฎีใหม่สอนให้คนรู้จักสามัคคีรวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- 1.10 ทฤษฎีใหม่สอนให้คนรู้จักการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นทั้งใกล้ชิดและห่างไกลโดยอาศัยความยุติธรรมและคุณธรรม

2. ความพร้อมและการจัดการ

- 2.1 สภาพพื้นที่ เช่น ที่ดินและแหล่งน้ำในไร่นา เป็นต้น บางสภาพพื้นที่ทำได้ ดินเหมาะสมดินสามารถปลูกพืชได้ และเก็บกักน้ำได้
- 2.2 เทคโนโลยีการผลิต การจัดการ และการตลาด
- 2.3 เงินลงทุน และเงินทุนหมุนเวียนเล็กน้อยหากมีความเพียร
- 2.4 ในการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร เช่น เคยปลูกพืชอย่างเดียวกลับมาปลูกหลายชนิด ทำงานในไร่นาบางฤดูกาลกลับต้องทำงานตลอดปีอย่างมีความสุข และมีความอบอุ่นกับครอบครัว
- 2.5 มีทักษะความขยันหมั่นเพียร อดทน ทดลอง ศึกษา เรียนรู้จริงจากการปฏิบัติและรอคอยความสำเร็จ

3. ความร่วมมือและความสามัคคี

- 3.1 ร่วมมือกับภาครัฐราชการ เอกชน และประชาชน
- 3.2 ความร่วมมือของคนในกลุ่ม ชุมชน และท้องถิ่น
- 3.3 ความสามัคคีร่วมกัน เอื้ออาทรต่อกัน
- 3.4 ระดมทุน ทรัพยากรการผลิต คน และอื่น ๆ ในการดำเนินงาน

สรุปหลักการประยุกต์เทคโนโลยีใหม่ สำหรับเศรษฐกิจพอเพียง

1. ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 10 - 15 ไร่
2. เทคโนโลยีใหม่ที่หนึ่ง หรือขั้นแรก ทำการผลิตกิจกรรมการเกษตร พืช สัตว์ และประมง ในไร่นาให้สามารถเลี้ยงตัวเองได้
3. มีข้าวพอเพียงในการบริโภคในครัวเรือน
4. ปัจจัยสำคัญคือการจัดการที่ดิน แหล่งน้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ แรงงาน และการลงทุนในไร่นา
5. ทำกิจกรรมการเกษตรหลายชนิด เพื่อลดความเสี่ยงและมีรายได้ต่อเนื่อง

6. ควรมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติ หรือการชลประทานมาเติมสระน้ำในไร่นา ในกรณีที่ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง

7. ในขั้นที่หนึ่ง การแบ่งสัดส่วนของพื้นที่ในอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 เป็นการจัดการพื้นที่ตามทฤษฎีใหม่ สามารถประยุกต์เปลี่ยนแปลงสัดส่วนตาม ความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ได้

8. ในขั้นที่สอง เกษตรกรรวมกลุ่มมุ่งเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยแต่ละ ครอบครัวต้องมีความพอเพียง **"พออยู่ พอกิน"** และเข้มแข็งก่อนขอความช่วยเหลือ จากรัฐและเอกชน

9. ในขั้นที่สาม เมื่อชุมชนหรือกลุ่มเข้มแข็งจึงร่วมกับคนภายนอกค้าขาย และสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจ

10. สร้างประโยชน์ร่วมกัน โดยรวมพลังการผลิต การจัดการ และการค้าขาย

11. ด้วยหลักของทฤษฎีใหม่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

บรรณานุกรม

- วิทยา อธิปอนันต์. 2542 ก. “ไร่นาสวนผสมตามแนวทฤษฎีใหม่ : ในงานส่งเสริม
การเกษตร” หน้า 1 – 13. กรมส่งเสริมการเกษตร. (อัดสำเนา)
-----, 2542 ข. “เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง”
หน้า 1 – 5. กรมส่งเสริมการเกษตร. (อัดสำเนา)
- วิทยา อธิปอนันต์ เอื้อ เชียงสะอาด ประเสริฐ กองกันภัย ฉวีวรรณ มหะเสนีย์
อรุณี ปิ่นประยงค์ อเนก มีชนะ เพ็ญศรี ภริสมบูรณ์ สมคิด นุ่มปราณี 2540.
ไร่นาสวนผสมตามแนวทฤษฎีใหม่. กรมส่งเสริมการเกษตร. (อัดสำเนา)
- วิทยา อธิปอนันต์ อเนก มีชนะ เอื้อ เชียงสะอาด อรุณี ปิ่นประยงค์ ฉวีวรรณ มหะเสนีย์
ประเสริฐ กองกันภัย สมคิด นุ่มปราณี เพ็ญศรี ภริสมบูรณ์
อำนาจ ช้างวงศ์. 2542. ไร่นาสวนผสมตามแนวทฤษฎีใหม่.
กรมส่งเสริมการเกษตร. (อัดสำเนา)
- สุเมธ ดันติเวชกุล. 2541. การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง
ตามแนวพระราชดำริ. หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันเสาร์ที่ 5 ธันวาคม 2541
สำนักพระราชวัง ที่ รล. 0003/18888 ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542
สำนักงานราชเลขาธิการพระบรมมหาราชวัง
- เอื้อ เชียงสะอาด อุดลย์เดช ประทับศักดิ์ วิทยา อธิปอนันต์ ประเสริฐ กองกันภัย
อนุวัติ พิสัยพันธ์ อรุณี ปิ่นประยงค์ อเนก มีชนะ ฉวีวรรณ มหะเสนีย์
เพ็ญศรี ภริสมบูรณ์. 2539. ทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับการใช้น้ำและการพัฒนา
การเกษตร น้ำเพื่อชีวิต เพิ่มผลผลิตการเกษตร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- อำพล เสนาณรงค์. 2539. พระราชดำริเรื่องแหล่งน้ำและเรื่องทฤษฎีใหม่. (อัดสำเนา)

คำแนะนำที่ 2 / 2564

เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตรที่พึ่งพาตนเอง

ผู้บริหาร

นายเข้มแข็ง ยุติธรรมดำรง
นางกุลฤดี พัฒนะอิ่ม
นายขจร เราประเสริฐ
นายวุฒิชัย ชินวงศ์
นางปาลลิติน พวงมี

อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร
รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร
รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร
ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี
ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร

เชิงบริหาร

นางสมคิด นุ่มปราณี
นางเนตรนริศ ผดุงศิลป์
นางสาวพีรชา มณีชาติ
นางสาวเสาวณิต เทพมงคล
นางสาวพิมพ์ประภา สิ้นคำคุณ
นางสาวรัตนาภรณ์ นพพูน
นางสาวอารีวรรณ เหลืองทอง
กลุ่มจัดการฟาร์มและเกษตรกรรมยั่งยืน
กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร

ผู้อำนวยการกลุ่มจัดการฟาร์มและเกษตรกรรมยั่งยืน
นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการพิเศษ
นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

บรรณาธิการ

นางสาวพนิดา ธรรมสุรักษ์
นางสาวอำไพพงษ์ เกาะเทียน
กลุ่มพัฒนาสื่อส่งเสริมการเกษตร
สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมส่งเสริมการเกษตร

ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาสื่อส่งเสริมการเกษตร
นักวิชาการเผยแพร่ชำนาญการ

ออกแบบ

นายศราวดี นุ่นน้อย
นางสาวปิยะดา นานะ
กลุ่มโรงพิมพ์
สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมส่งเสริมการเกษตร

นายช่างพิมพ์ชำนาญงาน
ช่างพิมพ์

รับผิดชอบ

กลุ่มโรงพิมพ์ สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมส่งเสริมการเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์